

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Davacı Fatoğlu Gıda Sanayi Ticaret A.Ş. tarafından davalı T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Giresun Gümrük Müdürlüğü'ne karşı, dahilde işleme rejimine tabi olarak Rusya'dan ithal edilen buğdayların süresinde ihraç edilmemesi nedeniyle 4458 sayılı Gümrük Kanununun 238. maddesi hükmü uyarınca adına kesilen gümrük para cezalarının kaldırılması istemiyle açılan davada uygulanması gereken 4458 sayılı Gümrük Vergisi Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “İdari yargı merciilerine yapılan itirazda, gümrük idaresine itiraz sırasında kullanılan bilgi ve belgeler dışında herhangi bir bilgi ve belge kullanılamaz” hükmünün Anayasa'nın 2, 5, 6 ve 138. maddelerine ve aynı maddenin 3. fıkrasında yer alan “Alınan kararlara karşı idari yargı merciine başvurulması, bu kararın idare tarafından uygulanmasına engel oluşturmaz” hükmünün ise Anayasa'nın 2, 10 ve 36. maddelerine aykırı olduğu kanaati ile Anayasa'nın 152. maddesi ve bir davaya bakmakta olan mahkemenin, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına götüren görüşünü açıklayan kararı ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurusu gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrası uyarınca işin gereği görüldü;

Uyuşmazlık konusu gümrük para cezaları 4458 sayılı Gümrük Kanununun 238. maddesi hükmü uyarınca kesilmiştir. Bu maddenin yanı sıra aynı Kanunun 245. maddesinin 2. ve 3. fıkra hükümlerinin de bakılan davada uygulanması gerektiği ve Anayasanın yukarıda yer verilen maddelerine aykırı olduğu kanaatine varılmıştır. Bu sebeple, öncelikle 245. maddenin 2. ve 3. fıkralarının bakılan davada hangi sebeplerle uygulanması gerektiği konusunda irdelenmelerde bulunulduktan sonra, hangi yönlerden Anayasaya aykırı oldukları konusunda gerekçeler açıklanacaktır.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNUNUN 245. MADDESİNİN 2. FIKRASININ BAKILAN DAVADA UYGULANACAK KANUN HÜKMÜ OLUP OLMADIĞININ İRDELENMESİ

4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasında, idari yargı mercilerine yapılan itirazda, gümrük idaresine itiraz sırasında kullanılan bilgi ve belgeler dışında herhangi bir bilgi ve belge kullanılamayacağı belirtilmiştir.

Yasakoyucu, kendilerine gümrük vergisi ve para cezası tebliğ edilen yükümlülerin gümrük idaresine verecekleri dilekçe ile yapacakları düzeltme taleplerine ilişkin kararlara karşı süresinde yapacakları itirazlar neticesinde olumsuz yanıt almaları durumunda idari yargı mercilerine yapacakları başvuruda gümrük idaresine itirazda kullanılan bilgi ve belgeler dışında bir bilgi ve belgenin kullanılmamasını öngörmüştür.

Buna göre, kanun hükmü gereği vergi mahkemelerince gümrük vergi ve para cezalarına ilişkin uyuşmazlıkların görüm ve çözümü yapılırken davacı tarafından dilekçeye eklenen belgelerin gümrük idaresine verilen itiraz dilekçesine eklenen belgeler olmasına dikkat edilecektir. Gümrük uyuşmazlıklarına ilişkin açılan davaların tamamında vergi mahkemeleri bu hususu gözeteceklerdir.

Olayda, adına gümrük para cezası kesilen davacı şirketin vekilleri tarafından Giresun Gümrük Müdürlüğü'nün 27.06.2002 gün ve 3924, 3925, 3926, 3927, 3928, 3929, 3930 sayılı ve 110, 111, 112, 113, 114, 115 ve 116 karar nolu kararlarına karşı T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü Trabzon Gümrükler Başmüdürlüğüne 22.07.2002 tarihinde yaptıkları itirazda sadece Bulancak Noterliğince 19.03.1998 tarihinde düzenlenen vekaletnameyi ibraz etmiş olmalarına rağmen, bu itirazlarının reddi üzerine itiraz kararlarının iptali ile yürütmenin durdurulması istemini içeren ve Mahkememiz kayıtlarına 25.10.2002 tarihinde alınan dava dilekçesi ekinde 33 adet değişik belgenin sunulduğu anlaşılmaktadır.

Davacı şirket vekillerinin davalı idareye yaptıkları itiraz sırasında kullanılan vekaletnamenin dışında Mahkememizde açılan davada 33 adet değişik belgenin sunulmuş olması karşısında, Mahkememizce yukarıda yer verilen yasa hükümleri ile uyumsuzluğun görüm ve çözümünde bu belgelerin dikkate alınmaması öngörüldüğünden, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasının bakılan davada doğrudan uygulanması gereken bir kural olduğu sonucuna varılmaktadır.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNUNUN 245. MADDESİNİN 3. FIKRASININ BAKILAN DAVADA UYGULANACAK KANUN HÜKMÜ OLUP OLMADIĞININ İRDELENMESİ

4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 3. fıkrasında, alınan kararlara karşı idari yargı merciine başvurulması, bu kararın idare tarafından uygulanmasına engel oluşturmayacağı hükmüne yer verilmiştir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 4001 sayılı Yasanın 12. maddesiyle değiştirilen 27. maddesinin 3. fıkrasında da, vergi mahkemelerinde, vergi uyumsuzluklarından doğan davaların açılması, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün tahsil işlemini durduracağı kurala bağlanmıştır.

Genel olarak vergi mahkemelerinde davanın açılması, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünü tahsil işlerini durdurduğu halde gümrük vergi ve para cezalarına ilişkin alınan kararların iptali istemiyle açılan davalara istisna getirilmiştir. Tahakkuk ettirilen gümrük vergileri ile para cezalarına yapılan itirazlara karşı verilen kararların iptali istemiyle açılan davalarda, bu kararların dava sonuçlanıncaya kadar uygulanmasını istemeyen yükümlülerin dava dilekçesinde iptal istemi ile birlikte dava konusu kararın yürütmenin durdurulmasını istemeleri yasa gereği zorunlu hale gelmiştir.

Dava konusu gümrük para cezalarına ilişkin kararların iptali istenilen davada da; davacı şirket vekili tarafından dava sonuçlanıncaya kadar yapılan yürütmenin durdurulması isteminin yukarıda yer verilen 245. maddenin 3. fıkrası hükmü gereği yapılmış olması gözönüne alındığında, bu hükmün de bakılan davada uygulanması gereken bir kural olduğu sonucuna varılmıştır.

İTİRAZ GEREKÇELERİ

A- 4458 SAYILI KANUNUN 245. MADDESİNİN 2. FIKRASINA İLİŞKİN İTİRAZ GEREKÇELERİ

I- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 2. MADDESİNE AYKIRIDIR.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesinin birinci bendinde, Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapacakları vurgulanmıştır. Bu hükümle idari yargılama hukukunda re'sen araştırma ilkesi benimsenmiş bulunmaktadır. Madde hükmü uyarınca; idari yargı yerleri, uyuşmazlık konusu olayın hukuki nitelendirmesini yapmak, olaya uygulanması gereken hukuk kuralını belirlemek ve sonuçta hukuki çözüme varmak yönlerinden tam bir yetkiye sahiptirler. İdari yargı yerleri buna ek olarak, olayın maddi yönünü belirleme noktasında da her türlü inceleme ve araştırmayı kendiliklerinden yapabilir ve maddi durumun gerçeğe uygun olup olmadığını serbestçe araştırabilirler.

Ayrıca mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü belgelerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. İdari yargı yerlerinin re'sen inceleme yetkileri Anayasa'nın 2. maddesinde anlam bulan hukuk devleti ilkesinin bir sonucudur. İdari yargı yerlerinin önüne gelen her türlü eylem ve işlemin çözümü için gerekli tüm bilgi ve belgelere ulaşımının yasa kuralları ile kısıtlanması hukuk devleti ilkesinden uzaklaşma anlamını taşır.

Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 gün ve Esas No: 1994/80, Karar No: 1995/27 sayılı kararında; "... tüm işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına uygunluğunu başlıca geçerlik koşulu bilen, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurmayı amaçlayan ve bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, insan haklarına saygı duyarak bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, Anayasa ve hukuk kurallarına bağlılığa özen gösteren, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ile Anayasa'nın bulunduğu bilincinden ayrılmayan devlet..." olarak tanımlanan hukuk devleti ilkesinin tam olarak geçerli olabilmesi yargılama faaliyetinin etkin ve verimli gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir.

4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasında getirilen düzenleme ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesinde yer alan re'sen inceleme ve araştırma yetkisinin ortadan kaldırılmasıyla, hukuk devleti ilkesine uygun bir yargılamanın yapılması engellenmiş olmaktadır.

Adlarına gümrük vergisi tahakkuk ettirilen ya da gümrük para cezası kesilen yükümlüler davanın esasına etkili olabilecek bir belgeyi sonradan elde etmiş olsalar bile eğer gümrük idaresine yapılan itirazda kullanmamışlarsa, dava aşamasında mahkemeye sunmalarının yasaklanması Anayasanın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesiyle çelişir.

II- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 5. MADDESİNE AYKIRIDIR

Anayasa'nın 5. maddesinde, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın

maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Yasakoyucu yasal düzenleme yaparken Anayasanın yukarıda yer verilen 5. maddesine uygun hareket etmek zorundadır. Kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan değil, kullanımını, gelişimini amaçlayan yasal düzenlemelerin yapılması yasakoyucunun temel amacı olması gerekir.

Bu sebeple, davacı şirketin haklarının korunması ile ilgili hak arama hürriyetini kısıtlayıcı hükümlerin yasa ile getirilmesi Anayasanın 5. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

III- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 36. MADDESİNE AYKIRIDIR

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde de, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı kimliğiyle sav ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Sav ve savunma hakkı birbirini tamamlayan ve birbirinden ayrılması olanaksız niteliğiyle hak arama özgürlüğünün temelini oluşturur. Önemi nedeniyle hak arama özgürlüğü, yalnız toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri değil aynı zamanda bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme, haksızlığı önleme uğraşının da aracıdır. Bu hakkın kullanılması, yerine getirilmesi olabildiğince kolaylaştırılmalı, olumlu ya da olumsuz sonuç almayı geciktiren, güçleştiren engeller kaldırılmalıdır.

İtiraz konusu hüküm ile davacının bu kimliğiyle yargı mercileri önünde sahip olduğu sav hakkının gereği gibi kullanmasına engel getirilmiştir.

Davacının vergi mahkemesinde açtığı davanın görüm ve çözümünde dikkate alınmasını istediği belgelerin daha önce idareye yapılan itirazda kullanılmamış olması nedeniyle itiraz konusu hüküm uyarınca bakılan davada ileri sürdüğü iddialarına dayanak olarak gösterilmesinin olanaksız hale getirilmesinin 36. maddenin yukarıda yer verilen hükümlerine aykırı olduğu sonucuna varılmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunca 4458 sayılı Gümrük Kanununa ilişkin olarak kabul edilen metne ilişkin genel gerekçede; Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir ortaklık yaratan Ankara Anlaşması ile anlaşmanın amaçlarına ulaşmak için zaman içerisinde bir Gümrük Birliği kurulacağı ve ortaklığın, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem adı verilen safhadan sonra sağlanacağını belirtildiği, son olarak da Avrupa Birliği ile Türkiye Ortaklık Konseyi tarafından 06.03.1995 tarihinde kabul edilen, taraflar arasında sağlanacak gümrük birliğinin esaslarını içeren Kararın 26. maddesinde 12 Ekim 1992 tarihli Konsey Yönetmeliği ile onun uygulama hükümlerini belirleyen 2 Temmuz 1993 tarihli Komisyon Yönetmeliğini temel alan konulara ait hükümlerin benimsenmesi gözönüne alınarak Gümrük Kanunu tasarısına Ortak Gümrük Kanununun bütün temel müesseselerinin alındığı ve topluluk ile sağlanan Gümrük Birliğine bağlı olarak, mevcut Gümrük Kanunu ve ilgili mevzuatın basitleştirildiği, bazı boşlukların giderilmesi ve Avrupa Birliği gümrük mevzuatı ile gerekli entegrasyonun sağlanmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. T.B.M.M. Plan ve Bütçe Komisyonunca Kanuna ilişkin olarak kabul edilen metinde, kabul edilen Kanunun 245. maddesinde yer alan hususlar tekrarlanmış, uygulama ile neyin amaçlandığı konusunda ayrıntılı gerekçeye yer verilmemiştir.

12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması ile başlayan ve yaklaşık 40 yıldır devam eden Avrupa Birliği - Türkiye ilişkilerinde Avrupa Birliği müktesebatına ilişkin

yapılması gereken uyum çalışmaları başta T.C. Adalet Bakanlığı olmak üzere birçok kurum tarafından yürütülmekte, yasama organınca tasarıların kabul edilmesiyle bu konuda gerekli adımlar atılmaktadır.

Yasakoyucu tarafından kabul edilerek yasa haline gelen metinlerin ekonomik uyumu gerçekleştirmesi yanında evrensel hukuk kuralları ile birlikte Anayasa'ya uygun düzenlenmelidir. Normlar hiyerarşisi bakımından üst norm olan Anayasa'ya aykırı olan alt normun hukuk alanında varlığını devam ettirmemesi gerekir.

Nitekim, yeni getirilen yasal düzenlemelerin Anayasa'nın diğer maddelerine uygunluğu ile birlikte, Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkının metne dahil edilmesi gerekçesiyle 4709 sayılı Kanunun 14. maddesi ile Anayasa'nın 36. maddesine eklenen adil yargılanma hakkına da uygun bir düzenleme olmalıdır.

Adil yargılanma hakkı 03.10.2001 tarihinde Anayasamızda yer almışsa da, batı hukuk sistemlerinin yıllardan beri vazgeçemeyeceği temel haklar arasında yer almaktadır. Hukuk devleti ilkesi bireylerin temel haklarının korunması konusunda gösterilen başarı oranında gerçekleşmektedir. Günümüzde Anayasa'larda haklar alanının ayrıntılı olarak düzenlenmesi şeklinde, ya da böyle bir düzenleme yoksa Anayasa Mahkemesinin hukuk devleti ve demokrasi kavramları konusunda yaptıkları yorumlar yoluyla bu koruma gerçekleştirilmektedir.

Anayasamızın 36, 38, 125, 138 ve 142. maddelerinde adil yargılama hakkının içerdiği pek çok ilke veya hak yer almasına rağmen 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile adil yargılanma hakkı Türkiye'de de Anayasa'nın bir parçası haline gelmiştir.

Adil yargılanma hakkı Türkiye'nin de tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde tanımlanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; adil yargılanma hakkının demokratik bir toplumda öne çıkan yerinin, bu alandaki denetim açısından Mahkemeyi, dava konusu usulün gerçeklerini incelemeye sevketmesi olduğunu belirtmiştir.

Adil yargılanma hakkı kapsamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini 6. maddesinin 1. fıkrasında bir çok hak ve ilke güvence altına alınmıştır. Bunlardan birisi de hakkaniyete uygun yargılanma hakkıdır. Burada önemli olan yargılama faaliyetinin tüm işlemlerinin bir bütün olarak hakkaniyete uygun olarak yapılıp yapılmamasıdır. Bunun gerçekleşmesi de silahların eşitliği ilkesi ile mümkün olmaktadır.

İtiraz konusu kural ile bu ilkeye aykırı olarak davalı idareye tesis ettiği işlemler konusunda davalı olarak savunma hakkı konusunda hiçbir engel çıkarılmamasına rağmen, davacının savını kanıtlayacak, davalı idarenin iddialarının aksini ortaya koyacak belge sunma imkanından yoksun bırakılması nedeniyle, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 36. maddesinde 2001 yılında yapılan değişiklikle getirilen “adil yargılanma hakkına” aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

IV- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 138. MADDESİNE AYKIRIDIR

Anayasanın “Mahkemelerin Bağımsızlığı” başlıklı 138. maddesinde, “Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler” hükmüne yer verilmiştir.

Hakimlerin görevlerini bağımsız yapabilmeleri ve Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirken hak kaybına neden olabilecek, adalet duygusunu zedeleyen, hak arama özgürlüğünü engelleyen, adalet terazisinde hak açısından her zaman eşit olması gereken davacı ile davalı arasında adil yargılanma hakkına ters düşen uygulamalara yol açabilecek yasaları uygulamak zorunda da bırakılmamalıdır. Hukuk devletinde mahkemelerin bağımsızlığından anlaşılması gereken ilke de budur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 1. fıkrasında bir temel kural vardır. Bu kurala göre, “her şahıs... bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının... dinlenmesini istemek hakkına haizdir”. Bu kurala göre, herkesin davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakkaniyete uygun bir biçimde görülmesi gerekmektedir. Davanın mahkeme tarafından hakkaniyete uygun bir biçimde görülebilmesi için, öncelikle davada taraf olan kişinin tüm iddialarını açıkça ortaya koyma hakkının tanınması gerekir.

Uyuşmazlığın esasını çözümleyecek idari yargı yerleri, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 20. maddesinin birinci bendinde yer alan Danıştay ve idare ve vergi mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yaparlar hükmü uyarınca uyuşmazlık konusu olayın hukuki nitelendirmesini yapmak, olaya uygulanması gereken hukuk kuralını belirlemek ve sonuçta hukuki çözüme varmak yönlerinden tam bir yetkiye sahiptir. Buna ek olarak, olayın maddi yönünü belirleme noktasında da idari yargı yerleri her türlü inceleme ve araştırmayı kendiliklerinden yapabilir ve maddi durumun gerçeğe uygun olup olmadığını serbestçe araştırabilirler.

İtiraz konusu kural 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesi ile de çelişmektedir. Bu madde hükmüne göre davacıda bulunan, ancak; davalı idareye itirazda ya da dava dilekçesine eklenmeyen bir belgenin uyuşmazlığın çözümünde etkili olduğu kanısına varan idari yargı merci re'sen araştırma ilkesi gereği ara kararı ile istemesi gereken bu belgenin yargılama sürecine dahil edilmemesi öngörülmüştür.

Olayda da, Mahkememizin 31.10.2002 tarih ve E:2002/330 sayılı yürütmenin durdurulması isteminin savunma ve ara kararından sonra incelenmesine ilişkin kararında, davacıdan davalı idareye itiraz ve dava dilekçesinde sunulmayan bilgi ve belgeler istenilmiş, cevap alınamamıştır.

Mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine de aykırı olduğu kanaatine varılan itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2, 5, 36. ve 38. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

B- 4458 SAYILI KANUNUN 245. MADDESİNİN 3. FIKRASINA İLİŞKİN İTİRAZ GEREKÇELERİ

I- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 2. MADDESİNE AYKIRIDIR

Anayasa Mahkemesinin 06.07.1995 gün ve Esas No: 1994/80, Karar No: 1995/27 sayılı kararında hukuk devleti “...tüm işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına uygunluğunu başlıca geçerlik koşulu bilen, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurmayı amaçlayan ve bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, insan haklarına saygı duyarak bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, Anayasa ve hukuk kurallarına bağlılığa özen gösteren, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ile Anayasa'nın bulunduğu bilincinden ayrılmayan devlet...” olarak tanımlanmıştır.

4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 3. fıkrasında, alınan kararlara karşı idari yargı merciine başvurulması, bu kararın idare tarafından uygulanmasına engel oluşturmayacağı hükmüne yer verilmiştir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 4001 sayılı Yasanın 12. maddesiyle değiştirilen 27. maddesinin 3. fıkrasında da, vergi mahkemelerinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılması, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün tahsil işlemini durduracağı kurala bağlanmıştır.

Genel olarak vergi mahkemelerinde davanın açılması, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün tahsil işlemini durdurduğu halde 4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 3. fıkrası hükmü ile gümrük vergi ve para cezalarına ilişkin alınan kararların iptali istemiyle açılan davalara istisna getirilmiştir. Tahakkuk ettirilen gümrük vergileri ile para cezalarına yapılan itirazlara karşı verilen kararların iptali istemiyle açılan davalarda, bu kararların dava sonuçlanana kadar uygulanmamasını isteyen yükümlülerin dava dilekçesinde iptal istemi ile birlikte dava konusu kararın yürütülmesinin durdurulmasını istemeleri yasa gereği zorunlu hale getirilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin hukuk devletinde bulunması gereken ilkeler konusunda yaptığı tanımlamaya ilişkin yukarıda yer verilen kararında; her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurmayı amaçlayan ve bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan ... gibi hukuk devletinde olmazsa olmaz ilkeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gerçekten de, yargı denetimine açık her türlü eylem ve işlemin hukuk devleti ilkeleri bağlamında hukuka uygun olup olmadıkları yönünden yapılacak yargı denetiminde getirilen usuli kısıtlamaların hukuk devleti ilkesini zedelememesi gerekir.

Hukuk devleti ilkesinin birinci koşul olarak kabul edildiği yargı düzenlerinde kişiler için ayrı yargılama sistemlerinin uygulanması gerektiği kabul edilemez. Adli, idari, askeri yargı düzenlerinin herhangi birinde yapılacak yargılamada izlenecek yöntemin herkes için aynı olması gerekir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 27. maddesinin 3. fıkrası hükmüne göre; idarece; ikmalen, ya da re' sen yapılan tarhiyatların tamamına ilişkin uyuşmazlıklara karşı vergi mahkemesinde dava açıldığında tahsil işleminin duracağı kurala bağlandığı halde, beyana göre tahakkuk ettirilmesi yönünden gelir ve kurumlar vergisinden hiçbir farkı bulunmayan gümrük vergisi ile para cezalarına yapılan itirazlara karşı alınan kararların iptali istemiyle vergi mahkemesinde dava açılmasının bu kararların idare tarafından uygulanmasına engel oluşturmayacağının öngörülmüş olması adaletli bir hukuk düzenine tamamiyle aykırıdır.

Açıklandığı üzere itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan “hukuk devleti” ilkesine aykırıdır.

II- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 10. MADDESİNE AYKIRIDIR

İtiraz konusu hüküm Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan ve değişik Anayasa Mahkemesi kararlarıyla yorumlanan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa'nın 10.

maddesinde yer alan “Kanun önünde eşitlik” ilkesi ile herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu vurgulanmıştır.

Anayasa'nın bu hükmü ile aynı hukuksal durumda olan kişilerin aynı kurallara bağlı tutulacağı, değişik hukuksal durumda olanların ise değişik kurallara bağlı tutulması gerektiği kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin pek çok kararında vurgulandığı gibi yasa önünde eşitlik ilkesi, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmemekle birlikte, yasaların uygulanmasında birbirinin aynı durumda olanlar ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplumların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmamakta, hatta bunların durumu ve konumlarındaki özellikleri, kimi kişi ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılmakta, özelliklere ve aykırılıklara dayandığı için haklı olan nedenler, ayrı düzenlemeyi aykırı değil, geçerli kılsa da, aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırılık oluşturur. Anayasa ile eylemli değil hukuki eşitlik amaçlanmaktadır. Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesinin çiğnenmemesi için, aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumların ayrı kurallara bağlı tutulması gerekmektedir. Başka bir anlatımla, kişisel durumları ve nitelikleri özdeş olanlar arasında, konulan kurallarla değişik uygulamaların yapılmaması gerekmektedir. Ancak, durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunlulukların kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi durumunda Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz. İtiraz konusu düzenleme ile, vergi mahkemesinde davacı olma konumları dolayısıyla aynı hukuki duruma sahip gelir vergisi ve kurumlar vergisi mükellefleri ile gümrük vergisi mükellefleri arasında yargılamanın seyri itibarıyla farklı düzenlemeyi gerektirecek hukuken geçerli bir sebep bulunmadığı halde, gümrük vergisi mükelleflerinin vergi mahkemelerinde dava açmaları halinde haklarında tahakkuk ettirilen gümrük vergileri ile para cezalarına ilişkin kararların yürütülmesinin durdurulmasını istemedikleri müddetçe vergi ve para cezalarının tahsilinin yapılacağının kabul edilmesi yukarıda yer verilen “kanun önünde eşitlik” ilkesine aykırıdır.

Diğer taraftan, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 27/2. maddesinde yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Vergi mahkemelerinde gümrük vergisi ve para cezalarına karşı dava açıldığında mahkemece açıkça hukuka aykırı olduğu kanaatine varılan bir işlem telafisi güç veya imkansız zarar doğurmuyorsa esas hakkında karar verilmeye kadar geçerliliğini koruyacaktır. Böylelikle diğer vergilerin yükümlülükleri ile gümrük vergisi mükellefleri arasında hukuki eşitlik bulunması gerekirken vergi mahkemesinde davacı konumunda olma yönünden hukuken geçerli olabilecek bir sebep bulunmamaksızın farklılık yaratılmıştır.

III- İTİRAZ KONUSU HÜKÜM ANAYASA'NIN 36. MADDESİNE AYKIRIDIR

İtiraz konusu hükmün Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğuna ilişkin kuralına aykırı olduğu düşünülmektedir.

Adil yargılanma hakkının tanımı, ulusal ve uluslararası hukuk camiasındaki değerlendirilmesi, uygulamaları konusunda yukarıda geniş bir şekilde açıklamalarda bulunulduğu üzere itiraz konusu kuralla vergi mahkemesinde davacı konumunda bulunan gelir

Esas Sayısı : 2003/7

Karar Sayısı : 2005/71

ve kurumlar vergisi mükellefleri ile gümrük vergisi mükellefleri arasında getirilen ayırımla adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 152. ve bir davaya bakmakta olan mahkemenin, o dava sebebiyle uygulanacak olan bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına götüren görüşünü açıklayan kararı ile Anayasa Mahkemesine başvurmasına gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrası gereğince 4458 sayılı Gümrük Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “idari yargı mercilerine yapılan itirazda, gümrük idaresine itiraz sırasında kullanılan bilgi ve belgeler dışında bir belge kullanılamaz” hükmünün Anayasa'nın 2, 5, 36. ve 138. maddelerine ve aynı maddenin 3. fıkrasında yer alan “Alınan kararlara karşı idari yargı merciine başvurulması, bu kararın idare tarafından uygulanmasına engel oluşturmaz” hükmünün ise Anayasa'nın 2, 10 ve 36. maddelerine aykırı olduğu kanaati ile bu fıkraların iptali ve bakılan davalar açısından bu fıkraların uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi için iptali istenilen fıkraların yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve dosyadaki belgelerin onaylı birer örneklerinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesine, 26.12.2002 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi”